

› *Aantal bibliotheeklocaties*

Het aantal bibliotheeklocaties is in 2017 voor het eerst sinds jaren gestegen. In dit artikel worden de trends, ontwikkelingen en redenen voor de toename van het aantal locaties besproken. De openbare bibliotheken hebben met hun vestigingen, servicepunten, zelfbedieningsbibliotheken en bibliobushaltes een brede spreiding over het land. De stijging van het aantal locaties kenmerkt zich de laatste jaren echter middels een trend van verschraling. Ondanks de groei worden plekken waar burgers gebruik kunnen maken van de brede dienstverlening vanuit de kernfuncties die de wet voorschrijft schaarser.

Vermindering bibliotheekorganisaties

Het aantal bibliotheekorganisaties is in 2017 afgenomen tot 149 organisaties, 6 minder dan 2016, toen Nederland 154 openbare bibliotheekinstellingen telde. Tijdens de Bibliotheekvernieuwingsoperatie tussen 2001 en 2008 was het beleid om grotere organisatorische eenheden samen te stellen. Gemeentebibliotheken fuseerden tot 'basisbibliotheken' die in meerdere gemeenten bibliotheekdiensten verleenden. In de jaren '90 van de vorige eeuw piekte het aantal zelfstandige bibliotheekorganisaties boven de 600, ongeveer evenveel als er gemeenten waren. In 2000 telde Nederland 542 openbare bibliotheekorganisaties en in de periode van Bibliotheekvernieuwing liep dit af tot 194 in 2008. Dat aantal nam hierna – in een lager tempo - verder af tot 149 in 2017. Dat houdt ook in dat het werkgebied van bibliotheken is vergroot. Zo kennen inmiddels meer dan 20 bibliotheekinstellingen een werkgebied van 5 of meer gemeenten (KB, 2018). Meer informatie over het aantal bibliotheekorganisaties lees je in het artikel [Vermindering aantal bibliotheekorganisaties](#).

Toename fysieke locaties, minder plekken met brede dienstverlening

Ondanks de teruggang in het aantal bibliotheekorganisaties is het aantal bibliotheeklocaties in 2017 gestegen. Over de teruggang is de afgelopen jaren een publieke en politieke discussie gevoerd. Angstige voorspellingen dat een derde van de vestigingen zou worden gesloten, bleken niet uit te komen. Het aantal locaties stabiliseerde in 2016 en heeft zich omgezet naar een groei tot 1.383 locaties in 2017. Deze groei kenmerkt zich de laatste jaren wel middels een trend van verschraling. Er zijn steeds meer afhaalpunten, loketten waar gereserveerde boeken en andere materialen zijn af te halen en terug te brengen, en zelfbedieningsbibliotheken. De laatste jaren worden de plekken waar burgers terecht kunnen bij gekwalificeerd personeel en waar ze gebruik kunnen maken van brede dienstverlening vanuit de kernfuncties die de wet voorschrijft schaarser, met aanbod zoals culturele activiteiten en cursussen (KB, 2018).

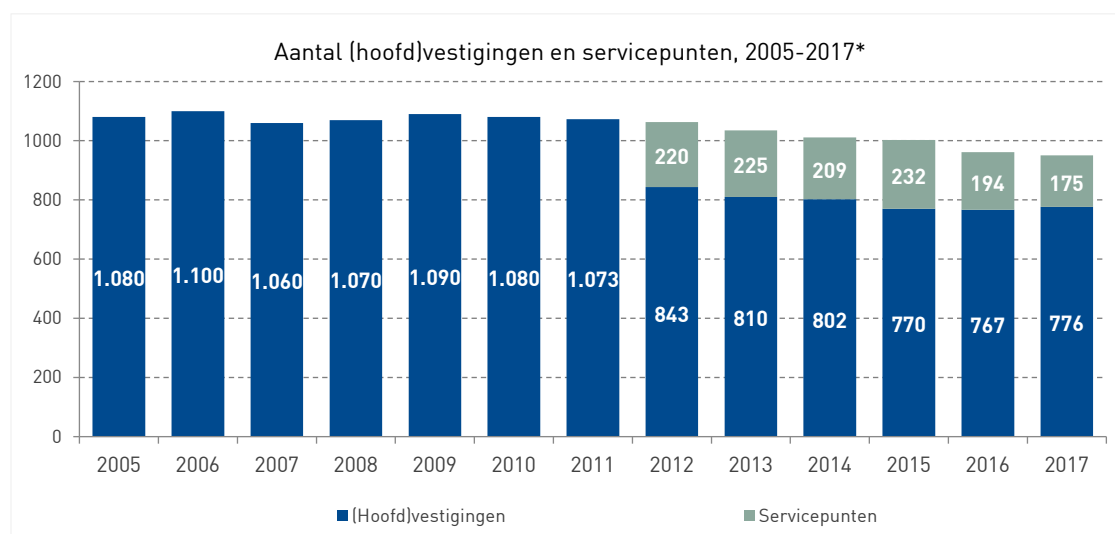
Aantal servicepunten / locaties	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vestigingen en hoofdvestigingen	843	810	802	770	767	776
Servicepunten	220	225	209	232	194	175
Bibliotheekbushaltes	499	262	212	141	187	203
Afhaalpunten	0	14	31	56	63	114
Miniservicepunten	106	87	59	56	56	54
Zelfbedieningsbibliotheken zonder bemanning	6	4	4	11	19	61
Totaal	1.674	1.402	1.317	1.266	1.286	1.383

Bron: KB 2018.

Voor een deel hangt de groei ook samen met de introductie van de Bibliotheek *op school* in het basisonderwijs en het vmbo. Het aantal locaties van de Bibliotheek *op school* is sinds 2012 sterk toegenomen. In het schooljaar 2017-2018 waren er 3.043 Bibliotheken *op school* in het primair onderwijs (KB, 2019).

Stabilisatie (hoofd)vestigingen

Het aantal (hoofd)vestigingen daalde tussen 2012 en 2017 met 8%. Vanaf 2015 is die daling echter gestabiliseerd, in 2017 waren er in totaal 776 (hoofd)vestigingen, 7 meer dan in 2016. In tegenstelling tot het aantal vestigingen daalt het aantal bibliotheekservicepunten. Dit zijn bibliotheeklocaties met een beperkte collectie, waar minimaal 4 en maximaal 15 uur per week professioneel personeel aanwezig is. Deze servicepunten zijn vaak onderdeel van een multifunctionele accommodatie (Lees hierover meer in het artikel [Bibliotheken en multifunctionele accommodaties](#)) (KB, 2018).

Bron: KB, 2018.

* Het onderscheid tussen (hoofd)vestigingen en servicepunten kan vanaf 2012 gemaakt worden, eerdere aantallen kunnen niet gesplitst worden.

Gemiddelde afstand tot de bibliotheek stabiliseert

De afname van het aantal fysiek te bezoeken bibliotheeklocaties heeft als gevolg dat de gemiddelde afstand tot de bibliotheek voor Nederlanders is toegenomen tot 1,9 kilometer in 2015. Daarbij gaat het om de gemiddelde afstand van alle inwoners tot de dichtstbijzijnde bibliotheek, een (hoofd-) vestiging of servicepunt, berekend over de weg. Hoewel de afstand in sommige provincies in 2017 is toegenomen, is de gemiddelde afstand tot de bibliotheek in Nederland gelijk gebleven (1,9 kilometer). Sinds 2012 zijn inwoners van bijna alle provincies wat langer onderweg naar de dichtstbijzijnde bibliotheeklocatie. Uit de uitsplitsing naar provincies is op te maken dat in 4 van de 12 provincies de afstand gering is toegenomen en in 3 provincies licht is afgenomen tussen 2016 en 2017 (CBS, 2018). In de [Rijksbegroting 2019](#) is opgenomen dat het kabinet in de jaren 2019-2021 jaarlijks 1 miljoen euro heeft gereserveerd voor de bereikbaarheid van de openbare bibliotheek in de regio, om te zorgen voor een instandhouding van de voorzieningen.

Gemiddelde afstand over de weg tot dichtstbijzijnde bibliotheekvestiging of servicepunt (in km)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nederland	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9
Groningen	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9
Friesland	2,1	2,7	2,9	2,9	2,9	3,0
Drenthe	2,3	2,3	2,6	2,6	2,7	2,7
Overijssel	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8
Flevoland	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6
Gelderland	2	2,1	2	1,9	2	1,9
Utrecht	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6
Noord-Holland	1,5	1,5	1,7	1,7	1,7	1,6
Zuid-Holland	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6
Zeeland	2,8	2,9	2,9	2,9	3,5	3,3
Noord-Brabant	1,7	1,7	1,8	1,9	2	2,0
Limburg	1,6	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0

Bron: CBS, 2018.

In de gemeenten Ferwerderadiel (Friesland), Lopik (Utrecht), Buren, Rozendaal (Gelderland), Mook, Middelaar (Limburg) Alphen-Chaam en Haaren (Noord Brabant) is al enige jaren geen openbare bibliotheek voorziening aanwezig. Daarnaast zijn er in gemeenten Waterland, Uitgeest (Noord Holland), Korendijk, Zoeterwoude (Zuid Holland) en Buren (Gelderland) bibliotheken die geen deel uit maken van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen.

Bibliotheek culturele voorziening met kortste reisafstand

Voor andere culturele voorzieningen heeft de gemiddelde afstand zich de afgelopen jaren wisselend ontwikkeld. Zo is de afstand tot de bioscoop (6,3 kilometer) en podiumkunsten (4,9 kilometer) bijvoorbeeld afgenomen, maar is de afstand tot musea toegenomen (3,7 kilometer). Ondanks deze verschillen is de bibliotheek nog altijd de culturele voorziening met de kortste reisafstand. Met een gemiddelde reisafstand van 1,9 kilometer is de bibliotheek meer vergelijkbaar met een café (1,2 kilometer), middelbare school (2,5 kilometer) of warenhuis (2,6 kilometer) dan met andere culturele voorzieningen (CBS, 2018).

Bronnen

- › CBS, Statline (2018). *Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, regionale cijfers*.
- › Koninklijke Bibliotheek (KB) (2018). *Bibliotheekstatistiek 2017*.
- › Koninklijke Bibliotheek (KB) (2019). *Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Samenwerking primair onderwijs, 2017-2018*.